

Győr-Moson-Sopron megye fehér gólya (*Ciconia ciconia*) állományának vizsgálata 1986–2009 között

Study of the population of White Stork (*Ciconia ciconia*) in Győr-Moson-Sopron county in the years 1986–2009

BALSAY SÁNDOR

1. Bevezetés

A fehér gólyára vonatkozó első sikeresnek mondható országos felmérés 1958-ban történt Magyarországon (MARIÁN, 1962). A következő, ötévenkénti felmérések kimutatták a folyamatos állománycsökkenést Magyarországon és ugyanakkor Győr-Moson-Sopron megyében is. Az akkori felméréseknek egyik hiányossága volt, hogy nem minden településről érkezett be jelentés. 1986-ban a felmérések pontosítására egy olyan módszert dolgoztunk ki, amivel ezután az összes Győr-Moson-Sopron megyei településen minden évben elvégeztük a felmérést.

2. Anyag és módszer

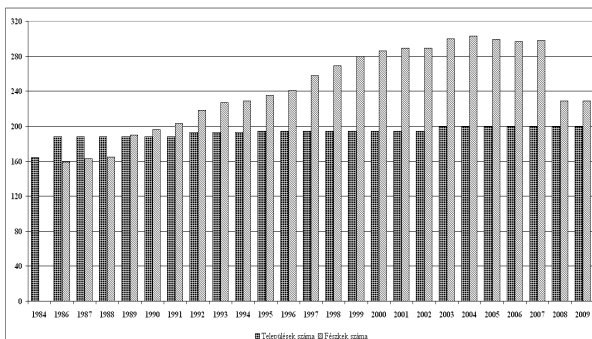
1986-ban létrehoztuk a fészkek nyilvántartását és minden fészkek közelében a lakók közül egy önkéntes megfigyelőt kértünk fel. Ez az elgondolás azért volt jó, mert a korábbi felmérések során végzett néhány ellenőrzéssel ellentétben a helyi megfigyelő folyamatában látja a gólyák költését, és pontosabban tudja rögzíteni annak paramétereit. Így csak a kérdőívet (ami egy kérdésekkel ellátott levelezőlap) kell visszaküldeni az adott címre. Ezen a megfigyelők több megjegyzést is tehettek, pl. feltűntethették a zavaró körülményeket, a fészkekkel kapcsolatos problémákat vagy a madarak sérüléseit, esetleges pusztulásukat. E módszerrel minden évben elvégezhető a felmérés (FERENCZI & BALSAY, 2009).

3. Eredmények

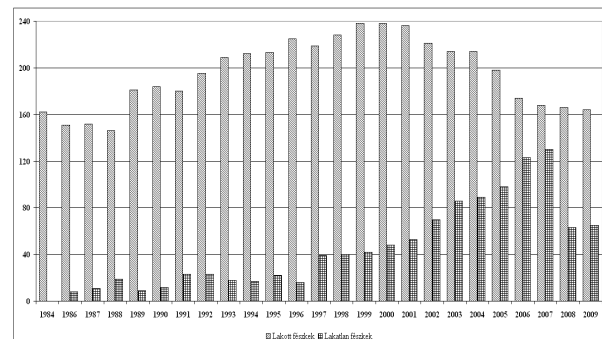
Már az 1986-os felmérés is sikeresnek bizonyult, csupán három fészkekről nem érkeztek be adatok. Máig 24 sikeres évet zárt a kialakított monitoringrendszer szerint végzett adatgyűjtés. Kezdetben csak az állomány alakulására voltunk kíváncsiak, folytatódik-e az állomány csökkenésének tendenciája? Nem vizsgáltuk a táplálkozóterületekben beálló változásokat. A továbbiakban már ez is fontos lesz.

3.1. A fészkek számának alakulása

A felmérések eredményét évente egy összesítő táblázatban foglaltuk össze. Ezek közül most a költőállományra nagyságára vonatkozó adatokat elemezzük. Az 1. ábra a gólyák által lakott települések számát és az ezekben lévő fészkszámot mutatja (a diagramoknál az 1984-es országos felmérés (JAKAB, 1987) adatait használtuk fel kiindulási alpnak).

1. ábra – A gólyafészkek száma a megye településein
Fig. 1. – Number of stork nests per settlement

2. ábra – Lakott és lakatlan fészkek számának változása
Fig. 2. – Change in the number of occupied and vacant nests

Az 1984-es számlálás során 146 településről jelentettek gólyafészket. 1986-ban már csak 125 fészkek került a nyilvántartásunkba. Valószínűleg megszokásból jelentették a régi fészket is. A következő években lassan, de folyamatosan települtek vissza a gólyák az elhagyott településekre, a már lakott településeken pedig gyarapodott a fészkek száma. 1992 után Veszprém megye tíz bakonyaljai települése került át Győr-Moson-Sopron megyébe, de csak egy lakott és két lepusztult fészket hozott magával. Az emelkedés elsősorban a Hanság mellékén és a Szigetköz területén történt.

A fészkek számának erőteljesebb emelkedése annak is köszönhető, hogy 1989-től kezdődően nagyon sok fészektartó került felhelyezésre az elektromos hálózat tartóoszlopaira, sokszor felesleges helyekre is. Ezek kivétel nélkül nyilvántartásba kerültek. Később beigazolódtott, hogy csak a gólyák által kiválasztott, már egy-két évig belakott helyre érdemes feltenni ilyen tartószerkezetet.

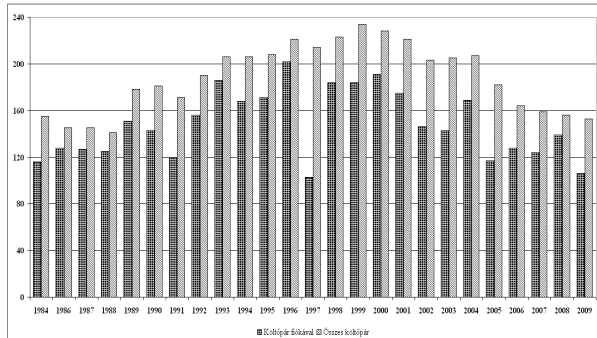
A 2. ábrán megfigyelhető, hogy a fészkek számának emelkedése 2004-ben megállt, és utána gyors csökkenés következett be. Csökkent a lakott helyek száma, különösen az Alpokalja térségben. Csökkent a fészkek száma is 300-ról 229-re. De ennek nagyobb része abból adódik, hogy a gally nélküli, gólya által régóta nem látogatott fészkeket 2008-ban kivettük a nyilvántartásból.

A 3. ábra mutatja be a meglévő fészkek kihasználtságát a vizsgált területen. A lakott fészkek számának növekedése egyenletesnek mondható 1999-ig. Amíg 1986-ban 151 lakott fészket találtunk, 1999-ben már 238 fészkekben volt gólya, ebből 234 helyen párban, négy helyen pedig a fészeknél magányos gólya jelent meg. Sajnos azóta folyamatos az állomány csökkenése, és emiatt növekedett az üresen álló fészkek száma. 2008-ban úgy ítéltük meg, hogy az üres fészkek fele már teljesen lepusztult és törölni kell a listából.

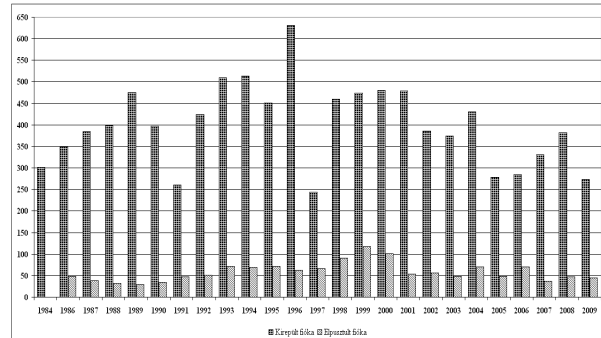
Az állomány csökkenése a megye minden tájegységét érintette, de leginkább a megye nyugati részén ürültek ki a fészkek. De csökkenés tapasztalható olyan szigetközi, rábaközi településeken is, ahol a korábban növekedés volt jellemző. Győrújfalutól Hédervárig régóta nincs költőpár, de sok fészkek maradt üresen Kónyban, Csornán, Bogoyoslón és Lipóton is.

3.2. A költőpárok számának alakulása

A költőpárok száma 1999-ig nagyjából egyenletesen növekedett, és akkor 234 pár jelentette a csúcst. Azóta a költőpárok száma gyorsabban csökkent, mint ahogyan korábban emelkedett. A fiókát nevelő párok számában nagyobb az ingadozás, de ez elsősorban az időjárás szeszélyeinek következménye. A fióka nélküli párok száma kiugróan magas volt 1997-ben, amikor a 214 párból 111 nem tudott fiókát repíteni. Magas volt az arány 2005-ben is (182/65). Talán ezeknek az éveknek a szaporulata hiányzott a következő években! Nem biztató a 2009. év eredménye sem (153/47). Az állomány jövőbeni alakulásának szempontjából kiemelkedően fontos az elrepült fiókák számának csökkenése (4. ábra), ami további csökkenést jelez előre.

3. ábra – Sikeresen költő gólyapárok
Fig. 3. – Successfully breeding White Stork pairs

4. ábra – Kirepült fiókák számának alakulása
Fig. 4. – Numbers of fully fledged young storks

4. Összefoglalás

A Kisalföld fehér gólya (*Ciconia ciconia*) fészkelőállományának évenkénti felmérése 1986-tól folyik önkéntes adatközlők bevonásával. E munkában a 2009-ig gyűjtött adatok elemzése történt meg. A költőpárok száma 1999-ig nagyjából egyenletesen növekedett, és akkor 234 pár jelentette a csúcst. Azóta a költőpárok száma gyorsabban csökkent, mint ahogyan korábban emelkedett. A fiókát nevelő párok számában nagyobb az ingadozás, de ez elsősorban az időjárás szeszélyeinek következménye. A fióka nélküli párok száma kiugróan magas volt 1997-ben, amikor a 214 párból 111 nem tudott fiókát repíteni. Magas volt az arány 2005-ben is (182/65). Talán ezeknek az éveknek a szaporulata hiányzott a következő években. Nem biztató a 2009. év eredménye sem (153/47). Az állomány jövőbeni alakulásának szempontjából kiemelkedően fontos a kirepült fiókák számának csökkenése, ami további csökkenést jelez előre.

5. Summary

The yearly assessment of the nesting White Stork (*Ciconia ciconia*) population in the Small Hungarian Plain is done since 1986 including data supplier volunteers. This work analyses data gathered until 2009. The number of breeding pairs has grown rather steadily until 1999 with a peak of 234 pairs. Since then the number of breeding pairs experienced a decrease faster than the previous growth. The number of pairs raising young fluctuates to a greater extent, but this is primarily due to the weather. The number of pairs without young was outstanding in 1997, when 111 of the 214 pairs could had no fledged young ones. This ratio was also high in 2005 (182/65). Maybe it was the offspring of these years that was missing in the following years. The result of the year 2009 is not promising either (153/47). From the point of the future population the decreasing number of fledged young is of outstanding importance, as it projects further decrease.

6. Irodalom

- FERENCZI M. & BALSAY S.** (2009): A fehér gólya (*Ciconia ciconia*) megyei állományának monitorozása (1986–2006). Szélkiáltó, 14: 19.
- JAKAB B.** (1987): A fehér gólya (*Ciconia ciconia*) állománya Magyarországon 1984-ben. A Móra Ferenc Múzeum Évkönyve, 1987(1): 473–512.
- MARIÁN, M.** (1962): Der Weiss-Storch in Ungarn in den Jahren 1956–1958. A Móra Ferenc Múzeum Évkönyve, 1960–1962: 231–269.